

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II

DERS NOTU

Konu					
Hafta	4	Dönem	Bahar	Öğretim Elemanı	Öğr. Gör . Nurdan Çetinkaya

1. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası, Genel İlkeler ve Temel Özellikler

1.1 Musul Meselesi

1.2 Nüfus Mübadelesi

1.3 Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girişi

Milli Mücadelenin zafere ulaşmasında başarılı savaş yönetimine paralel olarak yürütülen diplomasi faaliyetleri de çok önemlidir (Yetim, 2011: 74). Mili Mücadele döneminde yürütülen dış siyaset; Misak-ı Milli çerçevesinde tam bağımsızlık sağlamak, uluslararası alanda tanınmak, çeşitli savunma, saldırı, dostluk ve ittifak anlaşmaları çerçevesinde maddi-manevi destek kazanmak ve bunları gerçekleştirebilmek adına her türlü aracı etkin bir şekilde kullanmak ilkeleri üzerine inşa edildi (Sonyel, 1977: 660).

24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Anlaşması'nın imzalanması ile Türkiye yıllardır yürüttüğü mücadelenin sonunda amaçlarını gerçekleştirdi ve içte radikal bir değişime başladı. Türk Dış siyaseti de temelden değişerek kendine has özellikler kazandı. Daha ziyade Atatürk'ün dış siyasette benimsediği ve uygulamaya koyduğu ilkeler doğrultusunda biçimlenen Atatürk Dönemi Dış Politikası 1923-1938 yılları arasında uygulanarak; İkinci Dünya Savaşı'na dek takip edildi (Kurtcephe ve Beden, 2015: 311).

Atatürk Dönemi dış politikasının ana eksenini Lozan'da halledilememiş meselelerin ele alınması ve milli çıkarlarımız doğrultusunda çözülmesidir. Türkiye bu amaç doğrultusunda dış politika anlayışını tesis ederken ana söylemi Atatürk'ün ifadesiyle «*Yurtta Barış, Dünyada Barış!*» tır. Dolayısıyla bu dönemde dış politika anlayışı belirli ilkeler doğrultusunda icra edildi. Bunlar; “*Gerçekçilik, Bağımsızlık, Barışçılık, Güvenlik, Batıcılık ve Akılcılık*” tır (Kurtcephe ve Beden, 2015: 311).

Ancak bunlar arasındaki “*Barışçılık İlkesi*” yukarıdaki söylemden de anlaşılacağı üzere daha ön plandadır. Bununla ilgili olarak ülkenin kurucu lideri Atatürk'ün Nobel Barış Ödülü için aday gösterilmesi dikkate değerdir. Türkiye ile Yunanistan 30 Ekim 1930 tarihli anlaşmayı imza etmeleriyle sorunlarını halletti. Cumhuriyetin 10. yıldönümü törenlerine de katılan Elefterios Venizelos Atatürk'ten çok etkilendi. Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday gösteren Venizelos, 1934 yılında Oslo'daki Nobel Barış Komitesi'ne yazdığı mektupta bunun sebebini şöyle açıklar; “*Samimi hislerle barış tesis edilmek istendiğinde en keskin farklılıklara sahip halklar bile tekrar yakınlaşabilir, imzalanan bu anlaşma hem bu iki ülkeyi birbirine yakınlaştırdı hem de Yakın Doğu'daki barışı korumak ve sürdürmeye katkıda bulundu. Barışı sağlamak için bu eşsiz katkıyı gerçekleştiren kişi elbette Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'dır.*” (Turan, 1996: 150-151).

Bütünüyle bu ilkeler çerçevesinde oluşturulan Dış politikanın genel özellikleri şu şekildedir;

- Milli sınırlarımız içerisinde varlığımızı korumak,
- Gerçekleşmesi mümkün olmayan politikalar peşinde koşmamak,
- Diğer devletlerin iç politikalarından ve yönetim sistemlerinden etkilenmemek,
- Hiçbir ülkenin iç işlerine karışmamak, başka devletlerin ülkemizin iç işlerine müdahale etmesine izin vermemek,
- Dürüst, açık ve tutarlı olmak,
- Dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmek,
- Barış içinde hakka ve hukuka uygun bir şekilde sorunları çözmektir.

Daha önce belirtildiği gibi bu döneme damgasını vuran gelişmeler daha çok Lozan'dan kalan meselelerin halledilmesi üzerinedir. Buna istinaden Türkiye 1923-1938 yılları arasında şunları gerçekleştirdi;

- 1926'da Musul Sorunu'nun barışçıl yöntemlerle çözümü,
- 1930'da Yunanistan'la Nüfus Mübadelesi (Değişimi),
- 1932'de Milletler Cemiyeti'ne davet edilmesi,
- 1934'te Balkan Antantı'nın imzalanması,
- 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlardaki hakimiyetin kabul ettirilmesi,
- 1937'de Sadabat Paketi'ne katılması,
- 1939'da Hatay Sorunu barışçıl yöntemlerle yine bu ilkeler çerçevesinde çözülmesidir.

Selçuklulardan beri Türk toprağı olan Musul Birinci Dünya Savaşı'ndan önce zengin petrol yatakları dolayısıyla sömürgeci devletlerin ilgisini çekmeye başladı. Birinci Dünya Savaşı sırasında yapılan gizli anlaşmalardan biri olan 1916 tarihli Sykes-Picot Anlaşması ile de Fransa'ya bırakıldı. Mondros Mütarekesi imzalandığında Musul Türk kuvvetleri tarafından başarıyla savunulan yerlerden biriydi. Mütareke ile sıcak savaş bitmişti, anlaşma esaslarına göre bütün kuvvetlerin yerlerinde kalması gerekirken İngilizler buna uymayarak 3 Kasım 1918'de Musul'u haksız bir şekilde işgal ettiler (Yalçın vd., 2002: 412-413).

Fransa çıkarlarını korumak adına; Avrupa ve Orta Doğu'da kendisini desteklemesi karşılığında Musul'u 1920 San Remo Konferansı'nda İngiltere'ye bıraktı. Buna göre İngiltere Fransa'ya ham petrol üretiminin %25'ini verecek ayrıca İran ve Musul petroleri de bir boru hattı ile Akdeniz'e bağlanacaktı (Yalçın vd., 2002: 413).

Fransa aradan çıkınca, İngiltere Irak devletini kurdu ve sözde yapılan bir halk oylaması ile Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal Irak Krallığı'nın başına getirildi(23 Ağustos 1291). Milli Mücadele döneminden kalan El-Cezire Cephesi Komutanlığı tarafından komuta edilen birlikler, özellikle de Milis Yarbayı Özdemir bey İngiliz boyunduruğunu istemeyen bölge halkının da desteğini alarak Musul'da çeşitli başarılar elde ettiler. Bu başarılar üzerine Ankara'da Musul'un kurtarılabileceği umudu hasıl oldu ve bölgeyi silahlı mücadele ile kurtarmak için hazırlıklara başlandı. Ancak bir taraftan Lozan Konferansı görüşmelerinin başlaması bir taraftan da barış görüşmelerin kesilip yeniden savaş çıkma ihtimaline karşı Batı Anadolu ve Boğazlar bölgesinin güçlendirilmesi zorunluluğu olduğundan, sorunun askeri yöntemle çözümü yerine diplomatik yollarla çözümü yolu tercih edildi (Kurtcephe ve Beden, 2015: 313; Yalçın vd., 2002: 413). Ancak bu noktada bölge halkının sonraki yıllarda bile İngiliz himayesindeki Faysal yönetimi yerine Anadolu'ya bağlı kalmayı istediklerini belirtmek gerekir (Mim, 1991: 16).

Barış Konferansında 23 Ocak 1923 tarihinde ele alınmaya başlanan Musul meselesi hakkında İsmet Paşa Türk tarafının tezini; siyasi, tarihi, coğrafi, etnografik, ekonomik, askeri olarak çok yönlü, bilimsel ve mantıklı kanıtlarla ortaya koydu. Buna istinaden Misak-ı Milli'ye göre burası Türk sınırları içerisinde, Musul ve Süleymaniye bölgelerinde de halkın çoğunluğu Türk'tür dolayısıyla bu bölge Türk sınırları içinde kalmalıdır. Gerekirse bir halk oylamasına gidilebilir. Irak adına söz alan İngiltere sözcüsü Lord Curzon halk oylaması teklifini *“Bölge halkının oy verme alışkanlığının olmadığını ve halk oylamasının amacını anlamayacaklarını”* gerekçe göstererek reddedecektir (Yalçın vd., 2002: 414).

Yapılan özel görüşmelerde ve genel oturumda meselenin çözülememesi ve bu durumun barış konferansını tehlikeye düşürecek bir mahiyet kazanmaya başlamasıyla taraflar bu sorunun sonraya bırakılmasını kabul ettiler. Buna göre Musul meselesi Lozan Barış Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden başlayarak 9 aylık bir sürede İngiltere ve Türkiye arasında çözülecek, taraflar şayet meseleyi halledemezlerse Milletler Cemiyeti nihai sözü söyleyecektir. Ancak bu noktada konunun Türkiye aleyhinde çözüleceği bir nevi ortaya konmuş oldu, zira Türkiye henüz Milletler Cemiyetine üye bile değilken, İngiltere cemiyetin en nüfuzlu üyesiydi; yalnız kalacağı aşıkardı.

Musul Meselesi Türkiye ile İngiltere arasında 19 Mayıs 1924 tarihinde İstanbul'da toplanan Haliç Konferansı ile görüşülmeye başlandı. İki taraf da Lozan Barış Konferansı'ndaki tezlerinde ısrarcı olduklarından herhangi bir sonuç alınamadan dağıldı, hatta İngiltere'nin Musul'un yanında Hakkari'yi de istemesi meselenin çözümünden ne kadar uzak olunduğunun bir göstergesidir. Böylelikle konu Milletler Cemiyeti'ne götürüldü ve Milletler Cemiyeti konseyi tarafından 30 Eylül 1924'de görüşülmeye başlandı. Görüşmeler devam ederken Türk-İngiliz ilişkileri iyice gerginleşti ve Milletler Cemiyeti Türkiye ile İngiltere arasındaki sınır anlaşmazlığına 29 Ekim 1924 Türkiye-Irak geçici bir sınır tayin ederek çözüm buldu. Daha sonra sorunu çözmek ve taraflar arasında görüşmeler yapmak üzere bir uluslararası komisyon oluşturdu. Komisyon *“Musul'un İngiltere mandası altındaki Irak'ın bir parçası sayılması gerektiğini ve Türkiye ile Irak arasındaki sınırın da Brüksel'de belirlenmiş bulunan çizgiden geçeceğini”* ifade eden bir karar aldı. Türkiye Komisyon'un bu kararını tanımadı ve konseyin bu tarzda kesin bir karar alma yetkisinin bulunmadığını belirterek, bağlayıcı bir karar için Türkiye ve İngiltere'nin olumlu oylarının alınması gerektiği konusunda ısrarcı oldu (Kurtcephe ve Beden, 2015: 314-315).

Türkiye her türlü girişim ve çabasına rağmen bu oldubittiği değiştiremedi ve Musul Türkiye'den koparıldı. Musul'un Irak'a bırakılması elbette İngiltere'nin haklı olmasından ileri gelmiyor; farklı birçok sebepten kaynaklanıyordu. Lozan Konferansı sırasında İsmet Paşa'nın Musul'un Türkiye'ye verilmesi için sağlam ve bilimsel temellere dayanarak savunduğu tezine rağmen, Musul meselesi Milletler Cemiyeti'ne havale edildi, bu noktada Türkiye'nin cemiyete üye olmaması, İngiltere'nin ise cemiyetin asli ve kurucu üyesi konumunda bulunması, ayrıca kurulan Cemiyet Konseyi'nin bittabi siyasi bir organ oluşu ve taraflı karar alması belirleyici oldu. Türkiye uluslararası alanda yalnız kaldı. Mesele üzerinde İngiltere'nin ısrarcı, uzlaşmaz ve baskıcı tutumu Musul'un zengin petrol yatakları ve İngiltere'nin sömürgelerine giden Hindistan yolu üzerinde bulunmasından kaynaklıdır. İngiltere için stratejik bir konumdaydı ve kaybedilmemesi gerekiyordu (Yalçın vd., 2002: 415-416).

Türkiye, Lozan Barış Anlaşması ile bağımsızlığını kazanmış ve bunu kabul ettirmiş olabilir ancak savaşı hala bitmemişti. Çünkü bu kez de içte; kendisini zamanın gerisinde bırakan ne varsa onlarla savaşmalıydı. Bu büyük bir dönüşümü ifade ediyordu, hedef noktası ise “Batı” idi. Hem bu dönüşümün devam etmesi lazımdı hem de hedef olarak belirlendiği noktada İngiltere hakim bir konumda bulunuyordu. Dolayısıyla savaştan çıkmış yorgun Türkiye İngiltere ile yeniden savaşmayı bu sebeplerden ötürü göze alamazdı (Yalçın vd., 2002: 416). Bütün bunlara ek olarak Şubat 1925’de patlayan Şeyh Said İsyanı da Musul’un kaybedilmesinde önemli bir yerdedir. İsyanla beraber ortaya çıkan Türk-Kürt çatışması görüntüsü, Musul’da bulunan Kürtler hesaba katıldığında Türkiye’nin Musul’daki iddiasını zayıflattı, isyanı bastırmakla uğraşan Türkiye Musul konusunda gereken mücadeleyi veremedi (Kurtcephe ve Beden, 2015: 272-275).

Bu şartlar düşünöldüğünde güce başvurmadan başka çaresi kalmayan Türkiye geri adım atmak zorunda kaldı. 5 Haziran 1925'te İngiltere ile imzalanan Ankara Anlaşması ile Milletler Cemiyeti'nin kararını kabul etti. Bu anlaşmayla Türk-Irak sınırı belirleniyor, Irak hükümeti Türkiye'ye 25 yıl boyunca elde edeceği petrol gelirinin %10'unu vermeyi taahhüt ediyordu; ancak Türkiye bu hakkından 500bin sterlin nakit karşılığında vazgeçecektir (Ertan, 2016; 215).

Türkiye'nin Musul'dan vazgeçmesi sonrasında Türk-İngiliz ilişkilerinde 1929 yılına kadar gerginlik ve soğukluk hakim olsa da İtalya ve Almanya'nın Orta Doğu'da siyasi ve ekonomik nüfuzunu artırması Türk-İngiliz ilişkilerini iyileştirdi. 1936 yılında yapılan Montreux Boğazlar Sözleşmesi konferansında İngiltere'nin Türkiye'yi desteklemesi ve aynı yıl içinde İngiltere Kralı VIII. Edward'ın İstanbul'u ziyaretiyle beraber siyasi ilişkiler daha da gelişti. 19 Ekim 1939 tarihinde Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın imzaladığı karşılıklı yardım anlaşması ile de işbirliği tam olarak sağlanmış oldu (Kurtcephe ve Beden, 2015: 315; Yalçın vd., 2002: 416-417).

Değişim manasına gelen “Mübadele” Lozan Konferansı sırasında kararlaştırılan Türkiye’de yaşayan Rumlarla, Yunanistan’da yaşayan Türk-Müslüman nüfusun yer değiştirmesini ifade eder. Mübadele fikri ilk olarak Balkan Savaşları sonrasında ortaya çıktı. Yunanistan Osmanlı’dan ayrılıp bağımsızlığını kazandıktan sonra sınırları içerisinde yalnızca Yunanlıların yaşadığı bir devlet oluşturmak hayalini taşıyordu. Amacı; “*Megali İdea*” olarak da bilinen; Ege Denizi’ni bir Helen gölü haline getirmek ve Batı Anadolu bölgesine kadar uzanan sınırlara ulaşmaktı, yani temelde Osmanlı aleyhine topraklarını genişletmekti. Bu emeline en çok katkısı Balkan Savaşları sağladı; çünkü Osmanlı İmparatorluğu Avrupa topraklarının %80’ini bu savaş sonrasında Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan’a kaptırmış bulunuyordu. Bu süreçte ortaya çıkan Mübadele tasarısı I. Dünya Savaşı’nın çıkmasıyla beraber gerçekleşmedi, 1914 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında Mübadeleye ilişkin imzalanan anlaşma uygulanamadı (Kayam, 1993: 583-584; Bozdağlıoğlu, 2014: 11).

Batiya doğru genişlemek gayesini büyük oranda gerçekleştiren Yunanistan, I. Dünya Savaşı sonrasında bunu doruk noktasına taşımak istedi; 1922 yılına kadar bu hayali gerçekleşmiş gibi görünse de “*Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi*” ile işgal ettiği yerlerden çekilmek durumunda kaldı. Büyük Taarruz sonucu yaklaşık 1.000.000 Rum Yunanistan’a göç ederken kalanların durumu Lozan Konferansı sırasında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan bir sözleşme ile çözümlenmek için bırakıldı (Bozdağlıoğlu, 2014: 9-10).

Nüfus mübadelesi, Lozan Konferansı sırasında Türkiye ve Yunanistan arasındaki öncelikli sorunlardan birisi oldu ve 30 Ocak 1923 tarihinde iki devlet arasında imzalanan “*Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Mukavelename ve Protokol*”ün imzalanmasıyla çözüme kavuşturuldu. Buna göre; 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak; Türkiye’de kalan Rumlarla, Yunanistan’da kalan Türk-Müslüman nüfusun zorunlu mübadelesi yapılacaktır, ancak bu mübadele 30 Ekim 1918’den önce İstanbul’a yerleşmiş (établi) olan Rumlarla, Batı Trakya’daki Türk-Müslümanları kapsamayacak, bunlar bulundukları yerlerde kalacaklardır. Öncelikle protokolü uygulamak için Türk ve Yunan temsilcilerinden oluşan bir komisyon kuruldu. Ancak komisyonun çalışmalara başlamasının ardından Türk ve Yunan temsilcileri “*yerleşmiş*” yani “*établi*” kelimesinin kapsamı konusunda anlaşmazlığa düştü. Yunanistan 30 Ekim 1918’den önce herhangi bir şekilde İstanbul’da bulunmuş olan her Rum’un “*yerleşmiş*” sayılması gerektiğini iddia ederek, İstanbul’da olabildiğince fazla Rum bırakmaya çalıştı (Kurtcephe ve Beden, 2015: 315-316).

Komisyon anlaşmazlığa herhangi bir çözüm getiremeyince konu Milletler Cemiyeti kararıyla, Milletlerarası Adalet Divanı'na taşındı, ancak verilen karar iki tarafı da memnun etmedi ve gerginlik tırmandı. Bunun üzerine Yunanistan Batı Trakya'da yaşayan Türklerin mallarına el koyarak buralara, Türkiye'den gelen Rumları yerleştirmeye başladı. Buna misilleme olarak Türkiye de İstanbul'daki Rumların mallarına el koydu ve buralara Yunanistan'dan gelen Müslüman-Türkleri yerleştirdi. Gerginliğin artması tarafları diplomasi yoluyla çözüm aramaya itti ve taraflar arasında 1 Aralık 1926'da gayrimenkuller hakkında bir anlaşma imzalandı. Ancak bu anlaşmanın uygulanması da kolay olmayınca taraflar siyasi yönden çözemedikleri meseleyi savaş yoluyla halletmeye niyetleneceklerdir. Ancak Venizelos bir savaşın Yunanistan'a getireceği sıkıntıları düşünerek tavrını yumuşattı ve Ankara'nın da buna aynı tutumla karşılık vermesi üzerine 10 Haziran 1930'da Ahali Mübadelesi anlaşmazlığına çözüm getiren yeni bir anlaşma imzalandı, buna göre doğum yerleri ve tarihleri ne olursa olsun İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türklerinin tamamı “yerleşmiş” kabul edildi (Kurtcephe ve Beden, 2015: 316-317).

Bu süreç sonrasında Lozan'dan beri devam etmekte olan anlaşmazlık da sona ermiş oldu. 1930 yılının Ekim ayı sonlarında Türkiye'ye Venizelos'un gelişiyile beraber iki ülke 30 Ekim 1930 tarihinde “*Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakem Anlaşması*” imzaladı. Bu gelişmeler ileri bir tarihte yapılacak olan Balkan Antantı için gerekli zemini hazırlayacaktır (Kurtcephe ve Beden, 2015: 317; Yalçın vd., 2002: 420).

1. Dünya Savaşı sona erdiğinde galip devletler, savaşın geride bıraktığı acı tecrübeleri yeniden yaşamamak, savaşları önlemek, anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmek, uluslararası işbirliğini geliştirmek ve dünya barışını korumak için evrensel bir örgüt teşkil ettiler. Milletler Cemiyeti ya da Cemiyet-i Akvam bu manada oluşturulmuş ilk örgüttür (Yalçın vd., 2002: 440-441). Türkiye I. Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğradığından cemiyetin asli üyeleri arasına alınmadı. Ancak zamanla kurulan barış düzeni ve konjonktür değiştiğinden I. Dünya Savaşı'nda mağlup ayrılan devletler de cemiyete alınmaya başladılar. Hatta 1925 yılına kadar Milletler Cemiyeti'ne giren devletlerin sayısı 55'e ulaştı (Ulusay, 2008: 239).

Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne geç girdi. Bu gecikmenin sebeplerini şöyle ifade edebiliriz; bu teşkilat savaştan galip çıkan devletler öncülüğünde oluşturulmuş olduğundan, başlıca amacı savaş sonrası düzeni devam ettirmektir. Bir diğer sebep ise Musul Meselesi'nde cemiyetin İngiliz güdümünde hareket ederek taraflı tutum sergilemesidir. Ayrıca Milli Mücadele sırasında ve sonrasında Sovyet Rusya ile ilişkiler dostane bir şekilde devam ettiğinden, Sovyet Rusya'nın Milletler Cemiyeti'ne olan soğuk bakışı bu gecikmede etken oldu (Ulusan, 2008: 247; Yalçın vd., 2002: 441).

Daha önce de belirtildiği üzere Atatürk Dönemi Dış Politikası'nda barışçılık ilkesi esastı. Dünyadaki Barışın korunması adına da üzerine düşen çabayı göstermekteydi. Bu durum uluslararası siyasette karşılık bulacak zamanla Türkiye kendisine güvenilen bir ülke haline gelecektir. Türkiye'nin Lozan sonrasındaki başarılı ve dengeli siyaseti uluslararası arenada karşılık bulacaktır. Buna istinaden Avrupa Silahsızlanma Konferansı'na katılan Türkiye, 1929 yılında Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Kellog ile Fransız Dışişleri Bakanı Briand'ın hazırladıkları ve güç kullanımını yasaklayan Birand-Kellog Paketi'nı imzaladı (Yalçın vd., 2002: 441).

İkinci Dünya Savaşı öncesinde başlayan bloklasmalar Türkiye'nin önemini artırdı bu da Milletler Cemiyeti'ne üyelik sürecini hızlandırdı. 6 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'nun toplandığı bir sırada İspanya temsilcisinin teklifi, Yunan temsilcisinin desteği ile Türkiye Milletler Cemiyeti'ne resmen davet edildi, Türkiye'nin daveti kabul etmesi üzerine 18 Temmuz 1932 tarihinde üyelik gerçekleşmiş oldu ((Kurtcephe ve Beden, 2015: 327-328).

Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne üyeliği Türkiye'nin tutarlı ve kararlı duruşuyla geç de olsa gerçekleştirildi. Türkiye artık “üye devlet” sıfatıyla yapılan bütün toplantılara katılacak, gündemi yakından takip edecektir. Musul meselesi müzakereleri sırasında yalnız kalan, cemiyete üye olmamasının sıkıntısını çeken Türkiye; Hatay meselesi döneminde hem cemiyete üye olmasının avantajını kullanacak, hem de yaklaşmakta olan ikinci bir dünya savaşının ortaya çıkardığı ortamı iyi tahlil ederek güçlü bir pozisyonda kalacaktır (Uluslan, 2008: 256).

- Bozdağlıoğlu, Y. (2014). "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180(180): 9-32.
- Ertan, T. F. (2016). *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Kayam, H. C. (1993). "Lozan Barış Antlaşmasına Göre Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun T.B.M.M'de Görüşülmesi". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9(27): 581-608.
- Kurtcephe, İ. ve Beden, A. (2015). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Eğitim Yayınevi, Konya.
- Mim, K. Ö. (1991). *Kerkük-Musul Dosyası*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Sonyel, S. R. (1977). "Kurtuluş Savaşı Günlerinde Doğu Siyasamız". *Bellefen*, XLI(164): 657-731.
- Turan, Ş. (1996). *Türk Devrim Tarihi III (İkinci Bölüm)*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Ulusan, Ş. (2008). "Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne (Cemiyet-i Akvam) Girişi, Öncesi ve Sonrası". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. VII(16-17): 237-258.
- Yalçın, D. vd. (2002). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Yetim, F. (2011). "Milli Mücadele Dönemi Türk Dış Politikasında İlkesel Yaklaşımlar ve Uygulama Örnekleri". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79): 71-96.

1	Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası'nın genel özellikleri hakkında bilgi veriniz.
2	Türkiye'nin Musul'u İngiliz himayesindeki Irak'a bırakmasının sebepleri nelerdir?
3	Nüfus Mübadelesi hangi devletle ve neden yapıldı?
4	Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne üyelik sürecini aktarınız.